

Riksdagsförvaltningen
Justitieutskottet
100 12 STOCKHOLM

Synpunkter på motion 2004/05:Ju412, yrkande 16

Justitieutskottet har remitterad en motion om stalking och förföljelsesyndrom till Säkerhetspolisen. Utskottet har efterfrågat Säkerhetspolisens kännedom om fenomenet samt önskat Säkerhetspolisens synpunkter på hur man bäst kan lösa problemet. I remissen har utskottet önskat få vissa frågor klarlagda.

Säkerhetspolisen har följande synpunkter på motionen. Svaret har utformats utifrån de frågeställningar som utskottet önskar belysa.

1. Hur stor är omfattningen av problemet?

Till Säkerhetspolisens arbetsuppgifter hör bl.a. att leda och bedriva polisverksamhet när det gäller bevaknings- och säkerhetsarbete som avser den centrala statsledningen eller som har samband med statsbesök eller liknande händelser. Med den centrala statsledningen avses statschefen, riksdagen, regeringen, statssekreterarna och kabinetssekreteraren. Säkerhetspolisen bedriver även bevaknings- och säkerhetsarbete efter särskilt beslut t.ex. beträffande medlemmar i kungafamiljen och främmande stats beskickningsmedlemmar. Säkerhetspolisen ansvarar också för den brottsutredande verksamheten när det gäller brott enligt 3-6 kap. brottsbalken, bl.a. om brottet innebär förgripelse mot Konungen eller annan medlem av kungahuset eller den centrala statsledningen.

Säkerhetspolisen har inte någon möjlighet att med säkerhet kvantifiera omfattningen av problemet med stalking/förföljelsesyndrom. När det gäller den centrala statsledningen m.fl., d.v.s. den personkrets där Säkerhetspolisen har ett ansvar för bl.a. personskyddet, kan Säkerhetspolisen dock bekräfta att omfattningen av problemet är mycket stor, särskilt beträffande statsråden, statschefen och kronprinsessan. Säkerhetspolisen bedömer vidare, bl.a. utifrån samtal som förts med andra politiker och förtroendevalda, att stalking/förföljelsesyndrom i olika former förekommer betydligt oftare än de fall som blir föremål för en polisanmälan. Vid samtalen har tydligt framkommit en ovilja att anmäla händelser som kan betecknas som "stalking". Säkerhetspolisen uppskattar därför att det finns ett stort mörkertal både för den personkrets som ligger under Säkerhetspolisens ansvarsområde

2005-02-16

AD 002-01389-05

och för andra grupper, t.ex. andra förtroendevalda, idrottsstjärnor och andra "kändisar", medlemmar i kända finansfamiljer och personer i serviceyrken. Det får anses väl känt att också utsatta kvinnor i familjevåldsärenden i hög utsträckning drabbas av stalking/förföljelse.

"Klassisk" stalking/förföljelsesyndrom, det som i psykiatriska termer benämns *de Clerambaults syndrom eller paranoia erotica*, vilket tar sig uttryck i en dyrkan eller förälskelse av den förföljde, är särskilt vanligt när det gäller kungafamiljen. En stor del av den stalking/förföljelse som observeras där kan klassificeras som "kändisförföljelse" s.k. celebrity stalking.

För statsråden och riksdagsledamöterna rör det sig i högre utsträckning om stalking/förföljelsebeteende av mer aggressiv-persekutorisk karaktär. Vid den nämnda typen av stalking är det inte fråga om någon förälskelse eller dyrkan. Syftet är istället att skrämja, förödmjuka eller förolämpa den drabbade. Hit räknas bl.a. ett antal rättshaverister, som är en mycket svårhanterlig grupp och som skapar stora logistiska problem och höga kostnader för statsförvaltningen.

2. - 3. Har ni någon strategi idag för att motverka det och vad går strategin i sådana fall ut på?

Säkerhetspolisen kommer i kontakt med s.k. stalkers främst vid arbetet med hotbildsanalys och hotbildshantering. Till denna grupp inkommer brev, e-post, fax, uppgifter om telefonsamtal, besök eller andra kontaktförsök från personer som visar ett onormalt eller otillbörligt intresse eller hotfullt beteende riktat mot någon av Säkerhetspolisens skyddspersoner.

Säkerhetspolisens grupp för operativ hotbilda-bedömning arbetar efter olika strategier beroende på vilken gärningsman det är fråga om, vem som är utsatt för handlingen samt utifrån olika situationsspecifika överväganden. Arbetet utförs av polismän med stöd av psykolog, psykiater samt administrativ personal.

Säkerhetspolisen ombesörjer även den fysiska bevakningen av den centrala statsledningen m.fl. För livvakterna finns inte någon särskild strategi avseende s.k. stalkers. Givetvis informeras livvakterna om de hot m.m. som finns mot skyddspersonerna. Livvakternas uppgift är dock att koncentrera sig på hur personer i skyddspersonens närområde uppträder och om någon bedöms vilja utföra ett direkt fysiskt angrepp eller annan kränkande handling mot en skyddsperson, vilket i så fall skall avvägras. Det ligger emellertid i livvaktsuppgiftens natur att aldrig släppa närheten till skyddspersonen. Personer som visar ett onormalt eller otillbörligt intresse för en skyddsperson avvisas, men några ytterligare åtgärder är sällan aktuella ur livvakternas perspektiv.

2005-02-16

AD 002-01389-05

Arbetet med stalking/förföljelse sker inte efter andra grundprinciper än de som gäller för all polisiär verksamhet, d.v.s. huvuduppgifterna är att kartlägga, förhindra och beivra brott. Bemötande och hantering av gärningsmän och brottsoffer sker efter principer som fastställts utifrån psykologiskt och psykiatrisk forskning om stalking/förföljelse. De publicerade vetenskapliga arbeten som finns tillgängliga internationellt i dagsläget kommer i huvudsak från USA och övriga anglosaxiska länder.

Arbetet mot stalking/förföljelsesyndrom kan omfatta bl.a. åtgärder riktade mot gärningsmannen, samverkan med åklagare för eventuell förundersökning och lagföring, samverkan med hälso- och sjukvården och andra relevanta samhällsinstanser, insatser av brottsofferstödande karaktär och massmediastrategi.

När det gäller personer som är kända av Säkerhetspolisen sedan tidigare görs farlighetsbedömningar med kontinuerliga uppföljningar. När anonyma hot inkommer analyseras dessa utifrån bedömning av riskerna för angrepp. Säkerhetspolisen arbetar också aktivt med utredningar för att binda anonyma hotbrev till identifierade gärningsmän, inte sällan med stöd från SKL. De analyser som görs ligger till grund för beslut om olika insatser, t.ex. att en skyddsperson skall förses med livvakt.

4. Har ni förslag på andra sätt att hantera problemet?

Det är önskvärt att på ett tidigt stadium kunna identifiera personer som har tendenser till förföljelsesyndrom. För att göra detta krävs samverkan mellan olika myndigheter. Det är t.ex. viktigt att eventuella polisiära insatser mot en förföljare kan ske i samverkan med psykiatrin. Om det har konstaterats att en person lider av förföljelsesyndrom måste en uppföljning göras av individen och de handlingar som denne vidtagit. Har personen t.ex. uppträtt hotfullt och har denne i så fall avsikt och kapacitet att genomföra hotet?

5. Anser ni att det föreligger lagstiftningsbehov?

Säkerhetspolisens uppfattning är att ett problem med dagens lagstiftning, vilket också berörs i motionen, är att ett beteende som kan betecknas som "stalking" inte kan ses som en helhet, utan varje enskild handling måste värderas för sig. Om det bedöms som ett brott har detta ofta ett lågt straffvärde. Vanligen rör det sig om olaga hot och i viss utsträckning om t.ex. ofredande, sexuellt ofredande, hemfridsbrott eller ordningsstörande brott. Detta medför att möjligheterna att förhindra, avvärja och beivra dessa gärningar är starkt begränsade.

Idag finns inte någon straffbestämmelse som tar sikte på fall där gärningar utgjort ett led i en upprepad kränkning, om inte gärningsmannen är en närstående eller tidigare närstående person. Om handlingarna var för sig är straffbara kan gärningsmannen dömas för grov fridskränkning eller grov kvinnofridskränkning. Om det är fråga om mindre allvarliga handlingar som

2005-02-16

AD 002-01389-05

t.ex. telefonsamtal, e-post och brev med obehagligt innehåll eller att en person visar sig i närheten av någons bostad kan gärningen i vissa fall falla under flera olika brottsrubriceringar, t.ex. olaga hot eller ofredande. Det är också tänkbart att handlingen faller utanför det straffbara området, trots att den för den utsatte kan upplevas som mycket hotfull och pressande.

Om det fanns en möjlighet under vissa förutsättningar att definiera en serie gärningar/handlingar som ett gemensamt brott skulle det i sig innebära väsentligt förbättrade möjligheter att förhindra, avvärja och beivra dem.

6. Har ni i sådana fall synpunkter på inriktningen av ett lagstiftningsarbete?

Enligt Säkerhetspolisens mening finns det all anledning att studera hur man i andra länder hanterar denna fråga. De äldsta anti-stalkinglagarna är från Kalifornien i USA, där lagen om *'the wilful, malicious, repeted following and harassment of another person'* trädde i kraft redan 1980. Idag har nästan samtliga delstater i USA och provinser i Canada samt bl.a. Storbritannien liknande lagstiftning. Erfarenheter från dessa länder bör studeras och beaktas i ett eventuellt framtida lagstiftningsarbete.

Den svenska lagstiftningen om grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning, 4 kap. 4 a § brottsbalken, skulle också kunna tjäna som underlag för en straffbestämmelse mot stalking/förföljelsesyndrom. Det bör vara möjligt att beakta det straffvärda som ligger i upprepade, systematiska kränkande handlingar även om dessa, om man ser dem åtskilda, kanske kan framstå som ganska bagatellartade. Rekvisiten "upprepad kränkning" (d.v.s. sådana gärningar som tar sikte på den personliga integriteten och som sker vid upprepade tillfällen) och "allvarlig skada" (d.v.s. att offrets självkänsla skadas allvarligt, alltså typiskt sett mer än vid ett enda fristående integritetskränkande brott) bör också kunna användas i en straffbestämmelse om stalking/förföljelsesyndrom.

För att kunna döma för grov fridskränkning eller grov kvinnofridskränkning krävs att var och en av de skilda gärningarna i sig utgör ett brott. Andra inte straffbara handlingar kan således inte ligga till grund för en bedömning av att det varit fråga om ett led i en upprepad kränkning. En svårighet när det gäller stalking/förföljelsesyndrom är att flera av de handlingar som en förföljare utsätter en person för kan ligga utanför det straffbara området. Det kan t.ex. röra sig om brev vars innehåll inte är hotfullt, men obehagligt, övervakning av bostad/arbetsplats etc. Om lagstiftningen utformas så att varje enskild handling måste vara straffbar för att ansvar skall kunna utkrävas, riskerar man att i praktiken stå utan effektiva möjligheter att beivra den typen av handlingar. En eventuell lagstiftning mot stalking/förföljelse borde, enligt Säkerhetspolisens mening, istället utformas som att ett upprepat beteende av kränkande handlingar ses som en enda gärning, och inte som i straffbestämmelserna om fridskränkning, där var för sig straffbara gärningar beivras under en gemensam brottsrubricering. En straffbestämmelse om

2005-02-16

AD 002-01389-05

stalking/förföljelsesyndrom utformad på det sätt som Säkerhetspolisen redogjort för kommer dock att medföra gränsdragningsproblem. När skall t.ex. ett antal var för sig straffria handlingar övergå till att utgöra ett led i en upprepad kränkning?

För att värna demokratin och vårt statskick både på central och lokal nivå är det mycket viktigt att människor vågar ta sig an förtroendeuppdrag. Det är väsentligt att rädslan för att bli utsatt för hot och våld inte avhåller en person för att verka inom politiken. Det är därför Säkerhetspolisens uppfattning att det vid utformandet av en straffbestämmelse mot stalking/förföljelsesyndrom bör finnas utrymme att som en försvårande omständighet beakta handlingar riktade mot en person som företräder vårt statskick och vår demokrati.

Har ni ytterligare synpunkter som kan vara av värde för bedömningen av motionen?

Ett problem är den ovilja som Säkerhetspolisen upplever finns att anmäla beteenden som kan betecknas som stalking/förföljelsesyndrom. Oviljan kan bero på att många utsatta personer inte vill ha uppmärksamhet runt sin person t.ex. i media. Det är viktigt att personer som drabbats av stalking/förföljelsesyndrom möts av ett professionellt beteende från de inblandade myndigheterna och får det stöd och den hjälp de behöver för att kunna/våga gå vidare med en anmälan.

I övrigt har Säkerhetspolisen inga synpunkter på motionen.

Klas Bergenstrand
Säkerhetspolischef

Ulrika Melin